

Agnès Callu

Problematike i perspektive: kultura, naraštaji i usmena povijest

S francuskog jezika prevele:

Marta Fiočić, mag. hist./mag. ethno. et anthrop.

i **Tea Šimičić** [francuski/fonetika]

Bez neiskrene ironije, uvodno bi pitanje, poput kakva deaktivatora, moglo biti sljedeće: Možemo li se ovlastiti, na početku akademske godine 2008., naime četrdeset godina nakon '68. i k tome nakon više od šest mjeseci kako je završilo žestoko medijsko-poppozno (ceremonijalno)¹ prepiranje² i paljbe veoma nalik na debate,³ u kojima se još uvijek memorijalno umeće u povijesno, možemo li se još jednom usuditi staviti na dnevni red akademske zajednice pitanje predmeta '68. (*l'objet 68*)?

Odgovor je DA, jer će tijekom ta dva dana prisjećanje na spomenuti predmet biti isključivo i jedino i to iz više razloga, koje ćemo izložiti, a od kojih je svaki različitog opsega.

Ako se udaljimo od pojma egohistorije (*l'ego-histoire*), koja pod izgovorom da eksplicitno objašnjava izbore, zapravo ih opravdava unutar istog pokreta, projektu nužno prethodi arheologija jer jedino ona određuje:

Prvo – vrijeme potrebno za istraživanje (u pogledu njegova kontekstua i namjera);

Drugo – opseg/perimetar djelovanja;

Treće i konačno – istraživačke metode.

Vrijeme najprije

Vrijeme trajanja istraživanja proteže se kroz pet godina budući da je ovaj kolokvij produkt povjesničarske operacije vođene između 2003. i 2008. godine.

S jedne je strane početna točka doista postavljena 2003. godine (kad smo na *École des Chartes* s tadašnjom ravnateljicom gospođom Anite Guerreau, kojoj odmah ovom prilikom želim ponovno iskazati svoju neizmjernu zahvalnost, sanjali o učvršćivanju

discipline oralne historije koju su u njenim metodama obnovili određeni odjeli, dok je s druge strane za 2008. godinu najavljen završni čin, vodeći računa o međusobnom utjecaju nužne zrelosti jedne kolektivne svijesti i obveza rezultata traženih od regulatornih instanci *Recherche* koje favoriziraju povijesne projekte provedene unutar pet godina.

Zbog toga organizacija kolokvija, u ovom slučaju povjesničarskog, u listopadu 2008. o svibnju '68., nije u svojoj srži vođena nekom automatiziranom proslavom jednog datuma nego je to, i hijazam tu nije samo formalan, komemorativan datum koji odgovara, ako ne već jednom kraju, a onda barem jednom intelektualnom postignuću.

Važno je taj argument razraditi na samom početku, jer je kapilarnost očito uspjela, ne samo s pritiščućim entuzijazmom generacije u pogledu proslave godišnjice očekivane u formatu bilana, već i s, kako je rečeno, hiper aktualitetom u posljednjim tjednima, koji je pridani u medijima i od strane medija, a suočen ponekad, čak i često, s krajnje ekstremnom politizacijom (studentki prosvjedi ili predsjednička kampanja), stoga možemo, bez prikriivanja prvobitnih namjera, veoma lako odbiti perifrazu „kolokvij povlaka komemorativan“ („*colloque tîret commémoratif*“) budući da je slučaj naših debata uvijek umetak, a nikad sastojak.

Činjenično, ovaj se kolokvij nalazi na usporednom kronološkom pravcu u toj mjeri da rezultira istraživačkim seminarom, začetim na *l'École des Chartes* koji tijekom pet godina postavlja tezu/teze oslonjene na neku/neke metodu/metode. U svojim počecima (centriranim oko dihotomnog pitanja Svibanj '68/Sociologija simboličkih sustava kod povjesničara, na što ću se kasnije vratiti) ovaj seminar određuje misaone okvire i okvire iskorištavanja prema društveno-povijesnim, historiografskim i metodološkim mjerilima.

Dakle, koja je naša uloga u tome?

Mi kroz njega pratimo isprepletenu evoluciju metode i subjekta, to jest jednako temeljito istražujemo itinerar kako francuskih tako i međunarodnih jedne discipline (oralne historije) koja se omasovljuje i integrira, kao što proučavamo historiografiju (francusku i međunarodnu) predmeta '68. koji je, dijelom vibrantne aktualnosti, nasilno unišao u područje rada povjesničara.

Potom istražujemo koluziju, čiju domenu podvrgavamo metodičkoj upotrebi. Ukratko, imamo li, pomoću oralne historije, mogućnosti (ponovno) otkriti nove opsege Svibnja/Svibnjeva '68. sve dok je, nazovimo ga događajem, prepričavan od strane povjesničara-svjedoka (*historiens-témoins*)?

Prostor koji pruža istraživački seminar u jednakoj je mjeri siguran koliko i zavodljiv: on obično omogućava vrijeme za naknadna poboljšavanja, nadogradnju, ispravljanja, na način da ne skriva da je vođen težnjom za usavršavanjem i introspektivnom metodom pomoću koje predstavlja hipoteze rada.

Osim što na seminaru slušamo, upijamo, kapitaliziramo spoznaje i znanja, ondje se ponajviše doživljavamo „tvorcima povijesti“ („*la fabrique de l'histoire*“). Upravo je o tome riječ. Pomoću njega gradimo, ciglu po ciglu, tekst po tekst, povijest na razini ljudskog pamćenja, zadivljujuću u svojoj homogenosti, koja nas sve povezuje, jer jedinstvena naracija, „narrativni identitet“ („*l'identité narrative*“) kako ga je definirao Paul Ricoeur, gradi zajedničku strukturu cjeline intelektualnih socijalnosti.

Zato smo se u ovom seminaru priklonili, bez popuštanja, distanciranom promatranju kritične mase koja ne nalikuje ni na jednu drugu zato što ju svatko od nas

stvara oblikovan vlastitim povijesnim i društvenim predodžbama, zato što ona izvire iz dijaloga usađenog u racionalno i usmjereno povijesno preispitivanje, te zato što najzad vrednovanjem ili ne, omogućava rasprave pretpostavljenih, inače intelektualaca.

Ono što najbolje opisuje to znanstveno iskustvo jest duh laboratorija (*l'esprit de laboratoire*), odabir određenog povijesnog testa koji je zajednički, uzajaman, kolektiviziran u toj mjeri da je ostvaren i ispitivan u sklopu istraživačkog seminara tijekom 5 godina te istovremeno korišten od strane kadra istraživačkog tima preko *Centre national de la recherche scientifique* do *Institut d'histoire du temps présent* tijekom dvije godine jer, budimo iskreni, riječ je upravo o tome i ni o čemu drugome.

Zatim opseg djelovanja

Opseg djelovanja je ograničen. Cilj je oglašen. On se nalazi u vremenskom okviru osnovanom na razini životnih itinerara koji se ne prihvaćaju učvrstiti u '68.-oj kao pretpostavljenom epicentru, zatim u perspektivi institucionalne analize simboličkih struktura u transimisiji znanja te u onoj kritičkog bilana disciplinarnih obnova u sedamdesetima. On se upravo očituje u kvali/kvantitativnoj evaluaciji stanja, opo- našanja i reagiranja specifične populacije koja objektivizira, prepoznaje, objašnjava, idealizira, obožava, izbjegava, osporava i povraća na Svibanj '68. Ciljana društvena skupina u istraživanju jest ona povjesničara, pretpostavimo ju kao homogeni skup muškaraca i žena, „subjekata koji promišljaju i djeluju“ (*„sujets pensant et agissant“*), koji se drže i prepoznaju „mudracima“ (*„sapiens“*) jer cijene, redistribuiraju i reinterpretiraju povijesne datosti istovremeno kroz dulji vremenski period i kroz pravce intelektualnih spoznaja. To je skupina koja ispituje: skupina od pedesetak pojedinaca koji nisu naslonjeni jedni na druge poput izoliranih biografskih komadića već su ujedinjeni pod okriljem istog načina razmišljanja, bilo da je tu riječ o konvergenciji, bilo da je riječ o divergenciji te ih povezuju zajedničke reference (preciznije, generacijske i kulturalne).

Ono što nas najprije zanima, a o čemu ćemo mnogo govoriti, jest pitanje kolektivnog identiteta. Što je to u oznaci „povjesničar“ (*„historien“*) i u stvarnosti jedne slučajne skupine, koje su ujediniili društveni obredi, radni *habitus*, intelektualni modeli, ono za što bismo rekli da je kolektivno zanjelo njihov duh te pripadajuće im razrede i discipline koliko god da ih bilo, antičari, medijevisti, povjesničari moderne i suvremene povijesti, a koji svi u konačnici dijele, ako već ne izvjesne apsolute, a ono barem neka polu-uvjerenja?

Zatim, i pojedinac je onaj koji nas zanima. I to općenito, na njegovom životnom putu, pravocrtnom ili sinusoidalnom; fraktalno, kad preispitujemo stvarne i prekomponirane vokacije, antitezni binom determinizam/kontingencija, okrutnu efikasnost programiranog uspjeha koji je potican francuskim edukacijskim sustavom, bolje rečeno, sustavom *Grandes Ecoles* i, *a contrario*, isključivanje s ključnih položaja prouzrokovano neuspjesima ili kočnicama od strane sveučilišta te konačno permeabilnost spram udarača svijeta koji se kreće ili ipak inertivnost.

Voluntaristički odabir je dakle izgrađen od povijesti, kažimo tako, elita, eksperata, „savanata“ (*„sachants“*), „ljudi od riječi“ (*„hommes de parole“*), intelektualaca, ako već ne uvijek od „odlučivatelja“ (*„décideurs“*), a ono barem od onih čiji je potencijal intelektualne i/ili organizacijske koncepcije konspuncijalan pojedincu.

Zatim, prodirući, analiza privilegira dvije grupe: *chartistes* i sveučilištarce. Procjena prvog bratstva kojeg većinski čine „*baby-bombers*“, odobrava dvodijelno istraživanje: ono institucionalno u sklopu ustanove za visoko obrazovanje, *L'Ecole des Chartes*, njihovih pedagoških metoda i njihovih ključnih korporatizama; te drugo, socijalno iz '68., ono intelektualne mladeži, politizirane ili ne; statične, buntovne, reformatorske. Analiza druge skupine širi vidike: ispituju se *normaliens* i/ili *universitaires* koji poštuju druge modele, prema različnim podrijetlima, koji su proizašli ponajviše iz jedne druge generacije, 1922-1935., koji se grupiraju prema uzastopnom redanju proživljenih šokova, prema razredima lomnih godina, prema sjećanju na Prvi svjetski rat, traumama Drugog i misaonim spazmama proizašlima iz Alžirskog pitanja.

Naposlijetku operativni postupci

U ovom projektu ključan je odabir nosećih i, mogli bismo tako reći, pretresачkih disciplina. Kulturna povijest i oralna historija, uvrštene jedna u drugu, bez hegemonije jedne od njih na uštrb druge ili podređenosti jedne od njih, voljno su određene kao prioritetni komunikacijski polovi za razumijevanje.

Projekt „'68. i povjesničari“ („*68 et les historiens*“) zaista traži da se najprije primjenjuje kulturna povijest, to jest društvena povijest reprezentacijā (*représentations*), ispitujući bitne pojedince društvene grupe nazvane intelektualcima. Naš ulog čini potrebitost rada na korpusu sastavljenom od izlaganja koja predlažu putanje povjesničara, nasljednika i nenasljednika socio-kulturalnih mutacija *ante* i *post* '68. Pojedinci, potaknuti na prozopografsku perspektivu koja prihvaća verbalizaciju „biografske oklade“ („*pari biographique*“), donose priču iz iskustva obilježenu sociogenezom svakoga, ali koja kolektivno upućuje, pod imenom društvene grupe, na povijesno djelo, tandem koji čini s onime što joj pridaje na znanstvenosti, kreativnim procesima koji ju hrane i evolucijom konceptualnih, ponekad političkih, aparata koji favoriziraju njezin analitički pristup.

Kao drugo, taj projekt, kojemu bi dobro trebalo proučiti implikacije, podrazumijeva prizivanje oralne historije za izradu zbornika razgovora. Potvrđuje želju za korištenjem, na znanstveni način, voljnog dijaloga između svjedoka-povjesničara i mladih povjesničara na način da je validan binom „stari/stručnjaci“ („*anciens/experts*“) kada konverzacijskom metodom tandem od dva glasa, stvara u nekom svjedočanstvu razmjenu iskustava i analiza. Projekt je rizičan, što je već pretpostavljeno budući da se pouzdaje u terenska istraživanja. Na taj način, da bi čuo Drugoga (*l'AUTRE*), prepoznaje principe alteriteta budući da proizlazi iz granica uspostavljenih pisanim zapisima koje se često smatraju nepremostivima. Drugi, konstupstancijalan izvoru, Drugi, duša priče u kojoj ga perturbira njegov glas, ali povrh toga, njegovo Ja (*SOI*), Drugi koji priča životni put, onaj njegov, Drugi koji oslobađa osjećaje, koji izražava senzibilitet/e, ukratko Drugi koji izlaže svoje današnje mišljenje o onome što je osjećao jučer.

Projekt zahtijeva izradu, oblikovanje, pokretanje jednog arhiva za kritiku koji nije samo retrospektivno utemeljen, već i izbrušen audiovizualnim vektorom koji je sam po sebi predmet mnogih epistemoloških pitanja.

Zaključno, zamišljene perspektive dviju strana, „ispitivača“ („*interrogeants*“) i „ispitanika“ („*répondants*“), suučesničkih, budući da su obje povezane vrijednostima

i smislom „povjesničarskog zanimanja“ („*métier d'historien*“), unatoč očitom generacijskom i znanstvenom diferencijalu, u svakom pogledu unutar svoje zajednice zajednički rade na pokretanju novih izvora pogodnih za obogaćivanje i dopunjavanje tradicionalnih sredstava, mobiliziranih od strane istraživača humanističkih znanosti, na humanom, psihološkom, emocionalnom licu, na raskršću jezika, pamćenja i analize.

Ipak, u tim izgrađenim dijalozima, zasigurno se izražavaju povjerenje i empatija za dvočlani objekt, međutim, ističe se, verbalizirana ili ne, i pozitivistička, nemirna zadržka, sumnjičava poradi prijetnje laži koja, nažalost ili na štetu, možda vrluda oko autobiografske vježbe, čak ponajviše kad je izgovorena.

Poslušajmo Jacquesa Le Goffa u uvodnom govoru:

Nakon ovog vrlo dobrog angažmana, za početak bih volio reći dvije stvari. Ne, možda ipak tri stvari. Prva je da ne volim baš autobiografiju. To je žanr koji ne simpatiziram pretjerano. Poznaje velike uspjehe, što će reći, istinska autobiografija ne postoji. To su, kao što znamo, konstrukcije. Među kojima je jedno od najuspješnijih djela i koje iznimno cijenim Chateaubriandovo „Les memoires d'outre tombe“, ali autobiografija me inače ne privlači. Najprije jer mi se čini da je očito, istovremeno zbog poteškoća inherentnih djelovanju i zbog stanja duha onih koji pišu autobiografiju. Znate, općenito, priuštiti ću vam, šokirat ću vas, kao što sam šokirao goste moga seminara. Općenito, rekao sam im to na početku godine, makar se taj seminar uvelike sastojao od objašnjenja tekstova, da općenito pišemo kako bi lagali. I da, stoga to što uostalom daje jednoj instituciji poput l'Ecole des Chartes, vjerujem, vrlo važnu misiju, jer je jedna od njihovih primarnih zadaća, čini mi se, ona razotkrivanja laži. Dakle, nisam ljubitelj autobiografije jer... djeluje mi nesposobnom reći istinu, jer mi se čini da motivacija većine autora autobiografija oslobađa nombrilisme. I stoga nisam zapravo možda bio vrlo eksplicitan, opširan pri korištenju autobiografskih detalja u onome što sam pisao. Ipak, trenutno imam vrlo bitan problem u središtu svih ostalih; volio bih dakle napisati neku vrstu biografije o mojoj supruzi i poprilično sam obavezan i sam se u njoj pojaviti i, dakle, razmišljam na način da će ona zaista biti heroína, u zagrada ma te knjige i gdje ću ja biti, ne bih rekao princ, nesretna je riječ, već suvladar i ništa više.

Pa, s druge strane, ima svakakvih slučajeva. Svjestan sam da sam ostvario daleko više otkrivanja autobiografskog tipa u mojim pisanim djelima. Za početak ima uradak koji sam sastavio, moram reći, s mnogo ustručavanja, upravo zbog njegove bliskosti s autobiografijom. To su eseji koje je Pierre Nora nazvao „Essai d'ego histoire“; priznajem da me ime ne oduševljava zato što me asocira na egoista, egotista, nombrilisme itd. Ipak, veoma sam vezan, kao što znate, za Pierre Noru i uspio me uvjeriti čak i nagovoriti da je tamo bila neka vrst zanimljive historije.

S druge strane, bio sam vrlo obilježen, vratit ćemo se na to, mojim čitanjima, mojim refleksijama o antropologiji. I usmena svjedočanstva igraju, kao što znamo, veliku ulogu u antropologiji. Ima u tome jedan da, dakle, doći će mi da da napravim male istupke. Vraćam se na što sam govorio o svojim djelima. U „Essai d'ego histoire“ čak sam napisao i za mene esencijalne stvari o roditeljima jer... ne znam bi li moji odnosi s roditeljima imali posebice jak, afektivno pozitivan ili negativan, karakter da sam o tome pričao. Nisam o tome mogao govoriti iz tog razloga što sam imao dobre odnose, bez ičeg posebnog za nadodati.

Mogu precizirati da sam u tim dobrim odnosima s roditeljima najprije shvatio činjenicu da su, oboje ekstremno različiti, istovremeno bili veoma privrženi poštenju i iskrenosti. I moram reći da, jedna stvar koju žalim, jedna od rijetkih stvari zbog koje mi je žao, koju nisam napravio tijekom profesionalne karijere, jest što nisam proučavao traktat svetog Augustina o laži jer mislim da je to važan traktat. Ima uostalom, ako se ne varam, vi biste to trebali znati bolje od mene, dosta važan broj srednjovjekovnih prijepisa tog traktata koji je bio veoma malo proučavan. I mislim da je laž fenomen od velike važnosti. I očito veoma kompleksan fenomen, ne bih htio govoriti nešto banalno ali... Ono što sam vam htio reći jest da je laž, jedan iznimno kompleksan fenomen. Da ima više svojstava laži, da je laž voljna, besramna, itd. Postoji polulaž, postoji suptilna laž koja je forma laži od posebne važnosti. Postoje laži znate, suočavao sam se posljednjih mjeseci s jednom od najstrašnijih situacija u pogledu laži, koja se ticala zdravlja jedne osobe. Ali laž je dakle, jedan iznimno važan događaj i moji su mi roditelji usadili želju za izbjegavanjem koliko je god to moguće, svakog oblika laži.

Bez odbacivanja sjene laži, krenimo radije ne putem neke istine (*LA vérité*) već putem upravo one istine (*UNE vérité*) koja je za Bergsona „staza ucrtana kroz stvarnost“ („*est une route tracée à travers la réalité*“) ona koja uvijek zanima povjesničare.

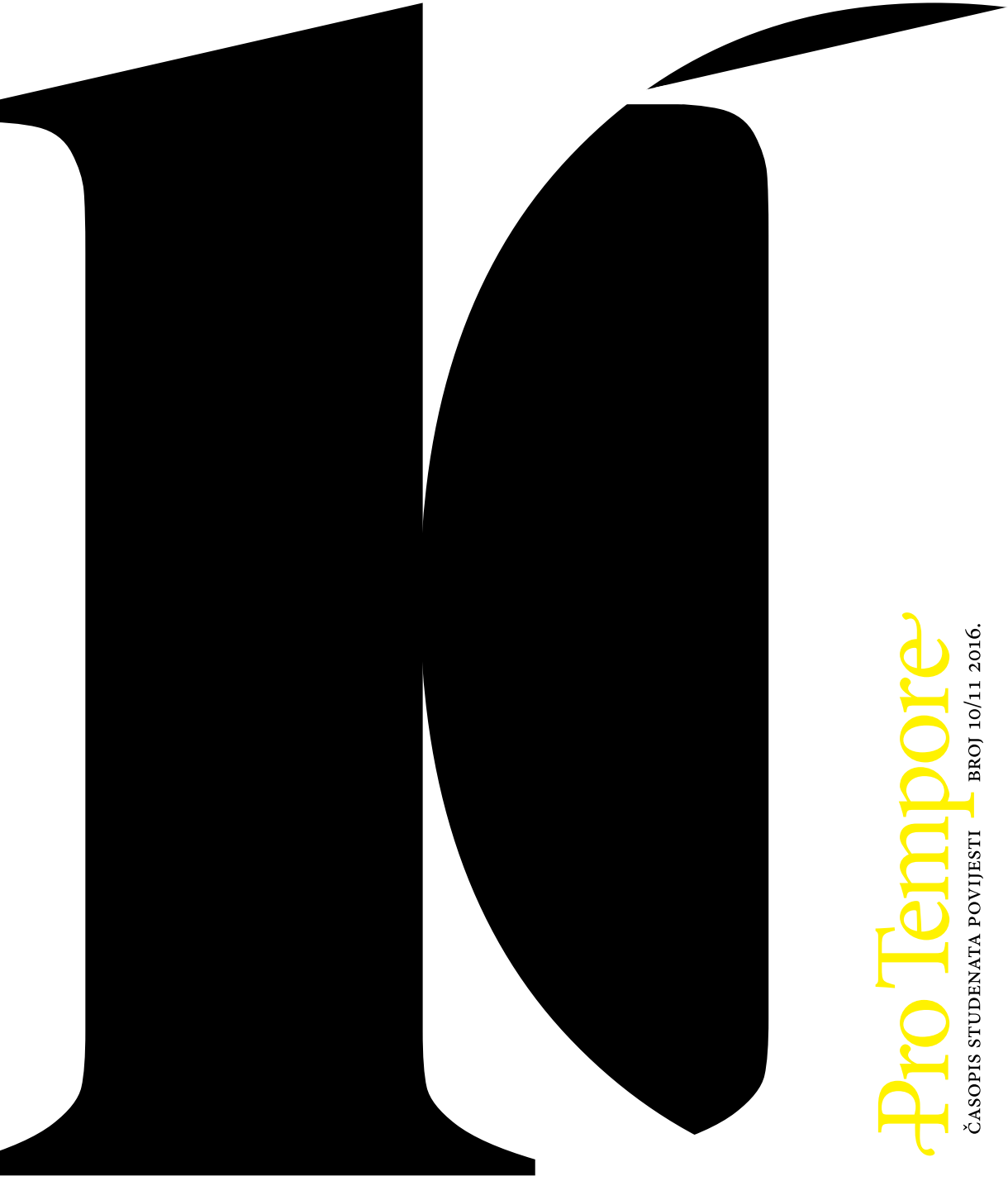
Bilješke:

- 1 I kinematografski također [u prvom izdanju, ili, češće, u DVD remastered izdanju]. Pogledati, npr. Bernardo Bertolucci, *Les Innocents* (2008.); Jacques Doillon, *L'an 01*; Milos Forman *Au feu les pompiers* (2008.); Philippe Garrel, *Les amants réguliers* (2008.); Louis Malle *Milou et moi* (2008.); Jean-Pierre Mocky, *Solo* (2008.); Alain Tanner, *La salamandre* (2008.). K tome i audiovizualno u formatu „monographies annimées“ podržanih praksom intervjua. Pogledati na primjer: Michel Marié, *Mon mai 68...en Rhône-Alpes-Auvergne* (2008.); Isabelle Petitgas, *Les enfants de mai 68* (2008.); Raoul Sangla, *Du joli mai 68 à l'ORTF* (2008.); *Mai 68: les images de la télévision* (2008.). Zvučni – govorni i/ili glazbeni –, također: *L'esprit de mai 68: 25 chansons annonciatrices de mai 68 ou dans la prolongation, 25 slogans* (2008.); *Pour en finir avec le travail [Enregistrement sonore]: les chansons radicales de mai 68* (2008.); *Mai 68. Ah! les beaux jours* (2008.); *Mai 68: la bande originale: toute la musique de la génération Mai 68* (2008.); *Mai 68: le vrai bilan* (2008.).
- 2 Radiovalovima, uzeti jedini primjer s *France-Culture*: „Lundis de l'histoire“ u *Mai 68 et les historiens* s Agnès Callu, Pierre Richéom i Jean-François Sirinellijem (15. prosinca 2008.); „La Fabrique de l'histoire“ u *Radio 68: le printemps des ondes* (5.-9. svibnja 2008.) i *Post mai 68* sa svjedočanstvima, osobito Isabelle Saint-Saëns te analize Franck Georgija, Isabelle Sommer, Gérard Chalianda ili Anne Steiner (12.-15. svibnja 2008.). Od tiskovina, poučna je anketa koju je realizirala Anne-Sophie Lechevallier, novinarka i članica istraživačkog tima. Uzeti selektivni, ali validni i valjani kriterij podataka dostavljenih novinarima na stranici *europresse* 2007. godine na stranom i francuskom uzorku sastavljen od sljedećih novina:
- 3 Povjesničarska i/ili memorijalna, patrimonijalna i/ili kulturalna i/ili medijska produkcija u 2008. – pokrenuta krajem 2007. i nastavljena početkom 2009. – je čudesna. Objavljeno je više od 350 „opusa“. Da citiram, bez ciljanja na neiscrpnost već ističući multi-produkciju (između ostalog, multi-žanr, i o istom predmetu, inter-žanrove) predloženu ekstremno uskogrudnom lektoratu: sintetička djela, specijalni brojevi revija, katalozi izložbi - francuski/nefrancuski, ilustrirani volumeni, kolekcije plakata, prospekata, crteža i karikatura, objavljenih „auto-rzgovora“, memorijali, apologije, naplaćene ili *pro domo*, pamfleti, „medijski eseji“, romani, čak stripovi. Za sintetička djela, popularna/laička ili ne, u prvom izdanju ili reizdanju: *Dictionnaire de mai 68*, ur. Jacques Capdevielle i Henri Rey (Paris: Larousse, 2008.); Patrick Combes, *Mai 68, les écrivains, la littérature* (Paris: L'Harmattan, 2008.); Vincent Cespède, *Mai 68, la philosophie est dans la rue* (Paris: Larousse, 2008.); Dominique Damamme, Boris

Gobille i Frédérique Matonti, *Mai-juin 1968* (Ivry-sur-Seine: les Éditions de l'Atelier – les Éditions ouvrières, 2008.); Régis Debray, *Mai 68, une contre-révolution réussie: modeste contribution aux discours et cérémonies officielles du dixième anniversaire* (Paris: Mille et une nuits, 2008.); Jean-Pierre Filiu, *Mai 68 à l'ORTF: une radio-télévision en résistance* [predgovor Jean-Noël Jeanneney] (Paris: Nouveau Monde Éditions, 2008.); Boris Gobille, *Mai 68* (Paris: La Découverte, 2008.); Sébastien Layerle, *Caméras en lutte en mai 68: „par ailleurs le cinéma est une arme...“* (Paris: Nouveau Monde Éditions, 2008.); Emmanuelle Loyer, *Mai 68 dans le texte* (Bruxelles: Complexe, 2008.); Jean-François Sirinelli, *Mai 68: l'événement Janus* (Paris: Fayard, 2008.); *Mai 68 vu de l'étranger: les événements dans les archives diplomatiques françaises*, Maurice Vaisse, ur. (Paris: CNRS Éditions, 2008.). Za brojeve revija pogledati: „Mai 68, Le Débat“ *Débat* (2008.); „L'ombre portée de Mai 68“ *Vingtième siècle* 98 ili „Mai 68 dans le monde. Le jeu d'échelles“ *Histoire@Politique* 6 (Emmanuelle Loyer et Jean-François Sirinelli, ur.). Za kataloge izložbi pogledati: *Les affiches de Mai 68*, Anne Dary, Pascale Le Thorel i Didier Semin, ur. (Paris: Éditions des Beaux-Arts de Paris, 2008.); *Perpignan et la fièvre de mai 68: des dernières avant-gardes à l'institutionnalisation du monde de l'art, 1968-1986*, Éric Forcada, ur. (Perpignan: Institut Font nova, 2008.); *Le langage des murs 40e anniversaire de Paris: mai 68*, Güneş Karabuda, ur. (Istanbul: Yapi kredi, 2008.). Za ilustrirane volumene: *Mai 68*, Daniel Cohn-Bendit, pred. (Paris: Denoël, 2008.); *Mai 68, je me souviens*, Daniel Cohn-Bendit, pred. (Paris: Éditions France loisir, 2008.); Roger-Viollet, *Mai 68 en photos* (Paris: Chêne, 2008.). Za zbirke plakata pogledati: *Il y a 40 ans, mai 68, entre révolte et utopie affiches des ateliers populaires* (Paris: F.Camard, 2008.). Za pamflete i

komentare revija pogledati: Janine Casevecchie, *Lu, vu et entendu en mai 68* (Paris: Chêne, 2008.); Patrick Darwin, *Le petit livre rouge de Mai 68* (Saint-Victor d'Épine – City: Éditions, 2008.); *Mai 68 à l'usage des moins de vingt ans*, Gérard Guégan, ur. (Arles: Actes Sud, 2008.); Caroline Hocq, *Mai 68 en revues* (Paris: IMEC, 2008.). Za crteže i karikature pogledati: Wolinski, Cavanna, Cabu et al., *Mai 68*, Daniel Cohn-Bendit, pred. (Neuilly-sur-Seine: M.Lafon, 2008.). Za „osobne eseje“ pogledati: Emmanuel Adely, Pierre Bergounioux i Julien Blaine, *Écrire, mai 68* (Paris: Argol, 2008.); Daniel Cohn-Bendit, *Forget 68* (Paris: Le Seuil, 1968.); *Mai 68 raconté par des anonymes*, Nicole Daum, ur. (Paris-Amsterdam: 2008.); Alain Geismar, *Mon mai 68* (Paris: Perrin, 2008.); *Mai 68, soyons réalistes, demandons l'impossible*, Philippe Godard, ur. (Paris: Syros, 2008.), Martine Lani-Bayle et Marie-Anne Mallet, *Quarante ans après, mai 68: egards intergénérationnels croisés* (Paris: Téraèdre, 2008.); Pierre Riché, *C'était un autre millénaire: souvenirs d'un professeur de la communale à Nanterre* (Paris: Taillandier, 2008.). Za pamflete, *Liquider Mai 68?*, Matthieu Grimpe i Chantal Delsol, ur. (Paris: Presses de la Renaissance, 2008.); André Glucksman, *Mai 68 expliqué à Nicolas Sarkozy* (Paris: Denoël, 2008.); predgovor Valéry Giscard d'Estaing u Alain Griotteray, *Mai 68: des barricades ou des réformes* (Monaco: Alphée-J.-P. Bertrand, 2008.), *Le livre noir de Mai 68* (Issy-les-Moulineaux: La Renaissance catholique, 2008.). Za medijske eseje: Philippe Alexandre, *L'Élysée en péril: les coulisses de Mai 68* (Paris: Fayard, 2008.); Laurent Joffrin, *Mai 68, une histoire du mouvement* (Paris: Le Seuil, 2008.), Patrick Rotman, *Mai 68 raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu* (Paris, Le Seuil, 2008.). Za romane pogledati: Patrick Haas, *Coup double sur Mai 68* (Paris:

L'Harmattan, 2008.); Claude Rollet, *Clova ou Un amour fou en mai 68* (Paris: Édition de l'Amandier, 2008.). Za stripove pogledati: *De la Seconde guerre mondiale à ma 68 Histoire de France en bandes dessinées* (Paris: Le Monde, 2008.); *Mai 68: le pavé de bande dessinée*, Clotilde Vu i Jean Wacquet, ur. (Toulon: Soleil, 2008.).

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI - BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
Godina VIII, broj 10-11, 2016.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Brandolica

Zamjenik glavnog urednika

Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo

Tomislav Brandolica, Marta
Fiolić, Kristina Frančina, Marko
Lovrić, Valentina Nedeljko, Nikola
Seiwerth, Filip Šimetin Šegvić

Urednici pripravnici

Zvonimir Plavec, Vjenceslav
Rupčić, Porin Šćukanec Reznicek

Redakcija

Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Valentina Nedeljko, Zvonimir
Plavec, Vjenceslav Rupčić, Nikola
Seiwerth, Porin Šćukanec Reznicek,
Filip Šimetin Šegvić

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Tomislav Galović
dr. sc. Ivo Goldstein
dr. sc. Iskra Iveljić
dr. sc. Tvrtko Jakovina
dr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Jelena Marohnić
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Drago Roksandić
Marie Scatena, MA
akademik Arnold Suppan
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ Šoljan

Lektura i korektura

Gabrijela Detelj
Marta Fiolić
Ana Jelić
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić

Dizajn i priprema za tisak

DZN studio

Prijevodi s engleskog jezika

Tomislav Brandolica
Tina Miholjančan, prof.
Marija Marčetić
Ivan Markota
Krešimir Matešić
Judita Mustapić
Kristina Videković

Prijevodi s njemačkog jezika

Mirela Landsman Vinković
Filip Šimetin Šegvić
Azra Plićanić Mesić

Prijevodi s francuskog jezika

Jasna Čirić, prof.
Marta Fiolić
Marija Galić
Tea Šimičić

Prijevodi s talijanskog jezika

Tihana Filipčić
Loretta Lanča

Izdavač

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb

Tisak

Mediaprint – Tiskara Hrastić

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja
uredništva i izdavača

Izdavanje ovog časopisa financijski su omogućili:

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
Studentski zbor
Sveučilišta u Zagrebu

Privatne donacije:

Vesna Miović, I. P., M. Č.

Redakcija časopisa Pro tempore
svim se donatorima iskreno
zahvaljuje na financijskoj podršci!

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
tomislav.brandolica@gmail.com